

„Már hogy ne szeretném ezt a kedves tájat
Csak itt pihenhet meg lelkem ha kifáradt,
Széles e világban.
Hiszen itt nyílt minden szeretet virága,
Itt szövődött minden arany álom fátyla,
Bűbajos szálakból.”
(Czóbel Minka: Otthon)

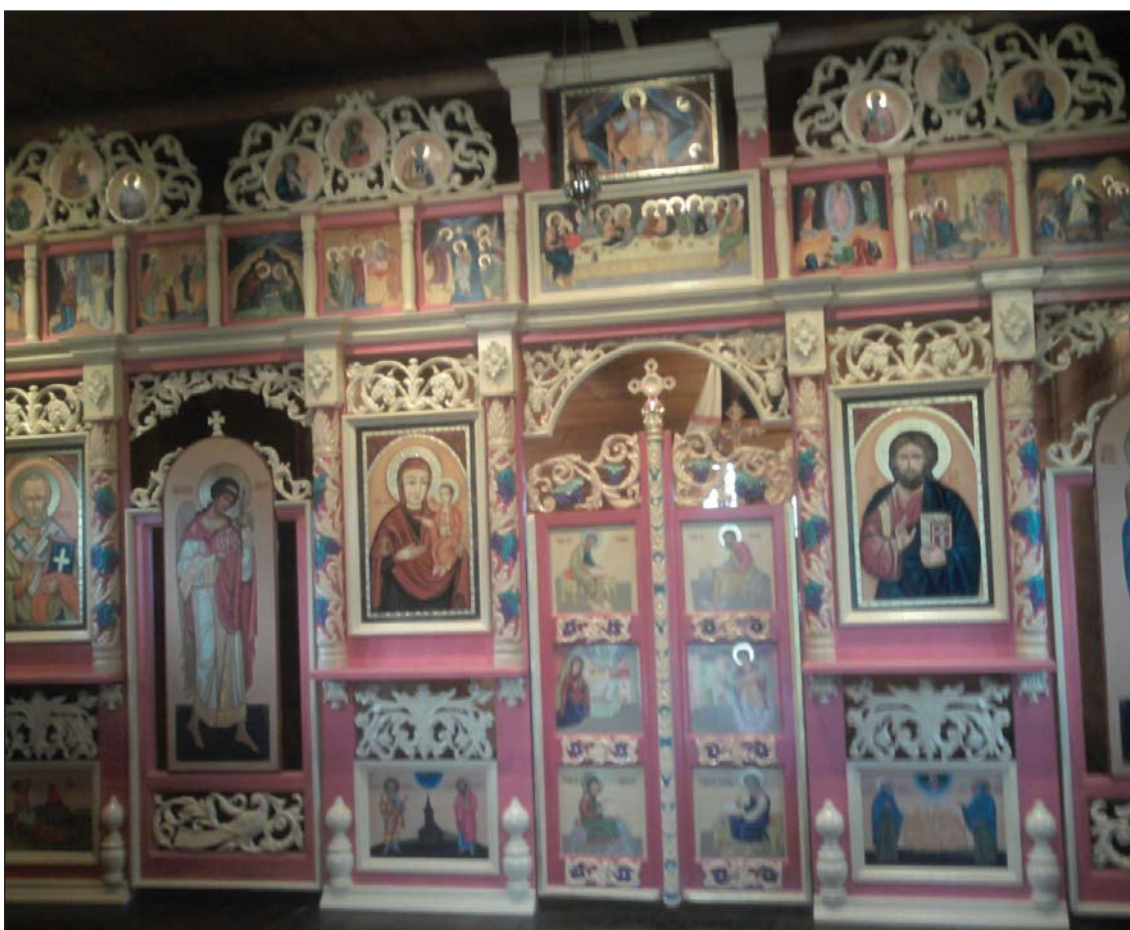
A Sárospataki Irodalmi Olvasókör tagjai és a hozzátartozók egynapos túra keretében a Nyírség legszebb kultúrtörténeti és természeti értékeit ismerhették meg. Szakadó esőben indultunk el a Tokaj–Nyíregyháza–Apagy útvonalon, s rendezett, tiszta kistelepülések mellett haladtunk el.

Először Nagykállóban álltunk meg. A XIV. századi mezővárost 1603-ban Bocskai István hajdúvárosi rangra emelte. 1630-ban I. Rákóczi György itt hirdette ki a Függetlenségi Kiáltványát. 1703-ban II. Rákóczi Ferenc elfoglalta a várat, majd megparancsolta a felrobbantását. 1747-től Nagykálló megyeszékhely és a vármegyegyűlések színhelye lett. Az új megyei központ kijelölése után kistelepülésként működött, 1989-ben kapta vissza városi rangját.

Sétánk során megcsodáltuk a barokk-klasszicista stílusban épült volt megyeházát, amely jelenleg pszichiátriai szakórház. A bejáratánál Széchenyi István domborműves emléktáblája látható. A rendezett parkban megcsodáltuk a millenniumi emlékművet és II. Rákóczi Ferenc gyönyörű szobrát, Nagy Lajos Imre alkotását. Az 1709-ben épült, barokk stílusú református templomot csak kívülről nézhettük meg. A mellette álló, több mint

hatvan méter magas, háromszintes, vastag falú harangtorony építészeti remekmű. A túldalalon, a városháza új épülete előtt modern szökőkút színesíti a teret. Nagykálló a *Kállai kettős* táncballada szülőhelye is. Kodály Zoltán 1926-os második gyűjtőkörútján jegyezte le a „civakodó, kibékülő, majd együtt mulató szerelmespár történetét”, feldolgozta vegyeskarra és népi zenekari zenére, és Rábai Miklós készített hozzá koreográfiát. A *Kállai kettős* táncballada a Magyar Állami Népi Együttes közreműködésével közkinccsé vált hazánkban és külföldön is.

Ezután a nemzeti kegyhelyünk, Máriapócs következett. A híres templom két magas tornya már messziről jelzi, hol kell megállnunk. A helyi idegenvezetővel először az eredeti fatemplom helyén újrapépült kis templomot kerestük fel, ahol megismerhettük a többször könnyező, csodatévő Mária-kegykép különleges történetét. Megtudhattuk, hogy a fatemplomot az idetelepülő ruszinok építették. 1676-ban a település bírója, Csigri László, a török fogságból megszabadulván, hálából egy Mária-képet rendelt a helyi görög katolikus lelkész, Papp Dániel testvérétől. Az ikon készítésével kapcsolatos költségeket nem tudta kifizetni, ezért azt egy tehetősebb ember vásárolta meg, majd felajánlotta a kis templomnak. A források szerint ez a Mária-kép 1696. november 4-étől december 8-áig, a hivatalos és egyházi jelentések szerint, igazi könnyeket hullatott. Aztán császári parancsra Bécsbe vitték, jelenleg is a híres

Szent István-dómban, díszes helyen őrzik. II. Rákóczi Ferenc meghatóan szép gondolatai olvashatók az 1696. december 3-án az egri püspöknek küldött leveléből: „Bizonyára az én bűneim is sok másokéval oka a Szűz Mária könnyezésének [...] talán a jövendő bajok elkövetkeztét siratja a Kép Pócson. Esendünk kell az isteni Kegyességet az veszedelmek eltávolításáért és az Irgalom elnyeréséért.” A Mária-kegyképről a Bécsbe történő szállítása során több másolat készült, jelenleg is a hazai és külföldi templomok felbecsülhetetlen értéke. II. Rákóczi Ferenc 1703-ban írt levele kilencvenedik pontjában kifogásolta a könnyező Mária-kegykép elszállítását, javasolta a visszahozatalát. 1715-ben a Mária-kegykép egyik másolatát helyezték el a máriapócsi templomban, és augusztus 1-je és 5-e között újból könnyezett, amit hiteles jegyzőkönyvek

is bizonyítanak. A harmadik könnyezés 1905. december 3-ától 19-éig tartott.

Ezután a híres Szent Mihály-kegytemplom történetét, különleges egyházművészeti értékeit ismerhettük meg. Megtudhattuk, hogy 1731-ben az idetelepülő bazilita szerzetesek fő elöljárója, Bizánci Gennadius György adományából kezdtek el építeni a templomot. Több probléma miatt csak 1756-ban készült el a két torony, később a főoltár és az ikonosztázion is. 1943-ban a pécsi ferences szerzetesek az északi mellékhajóban épített gyönyörű barokk oltáron helyezték el a könnyező Mária-kegyképet. A templomot 1946-ban teljesen felújították, az ikonosztázion mögötti szentély falán a Magyarok Nagyasszonya nagyhatású alkotás látható, Petrasovszky Emanuel sátoraljaújhelyi művész munkája. Hazai és külföldi zarándokok ezrei keresik fel

Máriapócsot, a misztikus búcsújáró kegyhelyet.

A programunk szerint Nyírbátor következett. A városközpont egyik ékességét, a híres református templomot kerestük fel. A fiatal idegenvezető hölgytől megtudhattuk, hogy a források szerint már a XIII. században a Báthori-család ősei, Gutkeled nemzetséghez tartozók éltek itt, aztán háromszázharminc évig a Báthoriak birtokának központja és a család temetkezési helye volt. A város igazgatási, kereskedelmi és politikai központként összekötő kapocs volt Erdély, Kárpátalja és Lengyelország között. A település neve az ótörök bátor szóból ered. 1872-ben Nyírbátor elveszítette városi rangját, 1973-ban kapta vissza. A Báthoriak címerében 1408-tól szerepel a sárkánykígyó és a három sárkányfog. A monda szerint az ősök közül a Vid nevű vitéz győzte le az ecsedi lópban élő rettegett híru sárkányt, majd a fogaitól is megfosztotta. Az elődeik közül Opos élő személy volt, aki Salamon király vitézeként egy cseh lovag felett diadalmaskodott, viszontzásul megkapta a Bátor nevet. Az 1484-ben épült Szent György református csarnoktemplom „a késő gótika és a ko-

rai reneszánsz építészet remeke”. Báthori István erdélyi vajda, országbíró kezdte el az építtetését, és fia, András fejezte be. Különleges látvány a mennyezet gótikus hálódíszítése, a csúcsíves ablakok, a szentélyben a reneszánsz oltáriszentségtartó fülke a Báthoriak címerével. Megnézhettük a templomépítő síremlékét, Báthori István kőből készült szarkofágját, az eredeti berendezésből két háts padsort. A templomot 1963–64-ben restaurálták, a kiváló akusztikája miatt hangversenyek színhelye is. A templom mellett látható Magyarország legnagyobb harangtornya. Az 1640-es években épült, több mint harminckét méter magas, tölgyfából készült alkotás az erdélyi ácsok keze munkáját dicséri. A templom mellett helyezték el Tinódi Lantos Sebestyén szép bronzszobrát, Kiss István alkotását.

Ezután a Várostörténeti sétányon csodálatos élményben volt részünk. Tágas térben, gondozott parkok, virágok különleges pihenőalkalmatosságok, működő szökőkutak környezetében képzőművészeti alkotások formájában megelevenedtek a település történetének legfontosabb eseményei, a Báthoriak címeréből ismert hatalmas és gonosz sárkánykígyó, a feltettük győzelmet arató híres ősök, Báthori György és Báthori Anna esküvője, a Szent György Lovagrend híres képviselői, Leonardo da Vinci találmányai stb. Kissé átázva érkeztünk meg a minorigita templomhoz, ahol újfent egy fiatal idegenvezető hölgy mutatta be az egyhájos, toronnyal ellátott teremtemplom felbecsülhetetlen értékeit. A források szerint a XIV. században Báthori István erdélyi vajda adományából épült, és itt van a temetkezési helye. A templom mel-

lé telepedtek le a minorita szerzetesek is. A reformáció idején elnéptelenedett a templom és környéke, később feldúlták, romos lett. 1717-ben Kelemen Didák minorita szerzetes irányításával, gróf Károlyi Sándor anyagi támogatásával megkezdődött az újjáépítés, és 1725-ben újraszentelték a helyreállított templomot. A berendezéshez szükséges összeget a környék földesurai ajánlották fel, haláluk után az általuk kifizetett oltárok alatt kaptak végső nyughelyet. A templom gyönyörű reneszánsz stílusú, dús növényi ornamentikával, csavart oszlopokkal díszített főoltára, a mellékoltárok, a pócsi oltár az eperjesi, lócsei mesterek keze munkáját dicséri, nevük ismeretlen. A templom híres Passió-oltára, Krucsay János ajándéka, Krisztus szenvedését elfogatásától haláláig mutatja be. A gótikus stílusban faragott páratlan alkotás felbecsülhetetlen egyházművészeti érték, érdekessége, hogy a Jézust elítélő Pilátus török ruhában, a többi jeleneteknél a mellékalakok magyar, német stb. öltözetben láthatók. Krucsay János végső nyughelye a szentély északi falánál látható.

Szakadó esőben indultunk tovább, és a bátorligeti ősláphoz érkeztünk meg.

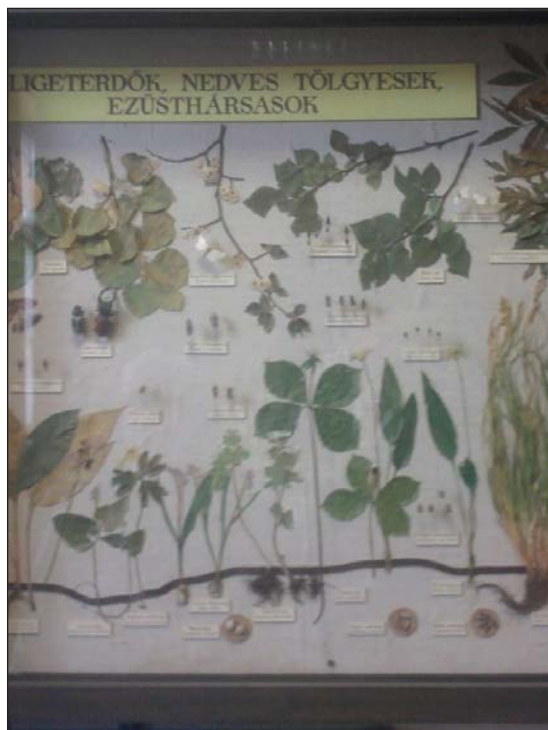
A Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozó ötvenhárom hektár ősláp 1950 óta fokozottan védett terület. Megérkezésünk után a központi épület előadótermében az ősláp növény- és állatvilágát ismertető kiállítás anyagát nézhettük meg, majd a fiatal, idegenvezető hölgy vetített képek segítségével is bemutatta az értékeit. Megtudhattuk, hogy 1914-ben Tuzson János, a budapesti egyetem híres professzora hívta fel a figyelmet az ősláp különleges értékeire. A növény- és az állatvilág fajaival kapcsolatos többéves tudományos kutatás eredményeként 804 magasabb rendű növényt, 5450 állatfajt tartanak itt nyilván. Ezután biztonságos pallón sétáltunk be a láp belső területére, egy-egy virágzó növény felismeréséhez, színes fotót is mutatott a szakvezetőnk. A lápot főleg nyírfák, de más fafajták is körülveszik, nagyon tiszta a levegő, kevésbé ismert növényeket, állatokat is megcsodálhattunk. Fantasztikus élményben volt részünk!

Ezután Vaja következett. A források szerint a település már 1312-ben a Vay-család tulajdona volt. 1370-től Vay László váradi püspök birtokolta. A család címerét Zsigmond király adományozta Vay Titusznak, mert 1396-ban, a nikápolyi csatában megmentette az életét. A XV. században pallosjogot kapott a település. A kastély a XVII. században reneszánsz stílusban épült, és diplomáciai események színhelye is volt. 1703-ban II. Rákóczi Ferenc felkereste a Vay-testvéreket, hogy a Szabolcs vármegyében élő hazafiakkal csatlakozzanak az általa vezetett szabadságharchoz. Ismerték egymást, mivel 1696-ban az ifjú II. Rákóczi Ferenc felségárulás miatt együtt raboskodott a bécsújhelyi börtönben Vay

Ádámmal, Mihállyal és Lászlóval 1711-ben, Vay Ádám, kuruc generális tanácsára a kastélyuk dísztermében találkozott a nagy fejedelem és Pálffy János császári tábornagy, hogy tárgyaljanak a szabadságharc ügyéről. „Amikor egyedül maradtunk Pálffyval biztosított a császár jó akaratáról és arra buzdított, hogy írjak a Fejedelemnek egy hódoló levelet, s ha ezt megteszem biztosíthat róla, hogy a császár a nemzetnek éppúgy, mint az erdélyieknek megadja a törvényeken alapuló minden szabadságát és általános bocsánatot mindazoknak, kik még fegyverben vannak. Ami pedig az én személyemet illeti nincsen olyan becsület, méltóság, kedvezés, vagyon amelyet ne remélhetnék, az erdélyi fejedelemség kivételével.” II. Rákóczi Ferenc emlékirataiból kiderült, hogy a tárgyalás sikertelen volt, nem fogadott el semmilyen ajánlatot, hazájától távol a bujdosást választotta. A vajai kastélyt a XIX. században átalakították, majd az 1960-as években felújították. Molnár Mátyás lelkes szervezőmunkájának köszönhetően múzeumként kezdte meg a működését. A közintézményt 1996 és 2004 között újból restaurálták, eredeti szépségében várja a látogatókat. A kastélymúzeum első emeleti termében a boltíves stukkódísz, az értékes bútorokat tekinthették meg. A második emeleten a Rákóczi-szabadságharc eseményeivel kapcsolatos relikviákat néztük meg, a nagyteremben megcsodáltuk az 1896-ban készült freskót, amely Vay Tituszt, a nikápolyi csata hőst ábrázolja. Szébbnél szebb bútorokat láthattunk, tanulmányozhattuk a Vay-család családfáját és értékeiket. A múzeum gondozott parkjában II. Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona, Vay Ádám, Bottyán

János és más neves történelmi személyiségek szobra látható.

Ezután Anarcs következett. A rendezett kistelepülés egyik híres személyisége Czóbel Minka költőnő, aki 1855. június 8-án született Anarcsban, az arisztokrata Czóbel Imre és Vay Éva harmadik gyermekeként. Előkelő ősei voltak: Kazinczy Ferenc felesége, Török Sophie, Vay Ádám, a kuruc generális, Orczy Lőrinc író, a koltói Teleki Sándor, Mednyánszky László, a híres festőművész. A források szerint a párizsi Sorbonne hallgatójaként ismerte meg a francia szimbolista költőket. Érdekelte a festészet, a szobrászat, a vadászat. Sokat utazott külföldre, otthonosan mozgott hazai és a pesti körökben is. Több nyelven beszélt, levelezett. Műfordítói tevékenysége is jelentős. Madách *Az ember tragédiája* című drámáját németül, Petőfi Sándor verseit angol nyelven tette a külföldiek számára közkinccsé. Kiadatlan

verseit a sógora, Mednyánszky László ajánlotta Jókai Mór és Justh Zsigmond fi-

gyelmébe, a biztatásukra jelent meg 1890-ben *Nyírfalombok* címmel az első verseskötete. Harmincnégy évesen már ismert és népszerű költő volt. Justh Zsigmonddal jegyesek voltak, de az író korai halála miatt a házasságkötés elmaradt. Az arisztokrata Forgách Lászlóval való kapcsolata sem volt sikeres. Húsz év múltán már elszigetelten, magányosan élt és alkotott. A nyugatosok nem vettek tudomást róla, a kortárs irodalom elfeledte. Ady Endre, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula ismerhette a költészetét, mert hasonló témájú és hangulatú versekkel jelentkeztek a korabeli irodalomban. 1945 után kiköltöztették a családi kastélyból, és a főlovászmester lakásában élt, levelezett és alkotott. Tagja volt a Petőfi Társaságnak és a nyíregyházi Bessenyei Körnek is. 1947. január 17-én, 92 évesen távozott az élők sorából. Emma nevű

testvérével közös végső nyughelyük a gondozott kastélykertben van. A zöld sír-
emlék márványból készült. A harangláb és a harang Győrffy Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása. Czóbel Minka felbecsülhetetlen értéket képviselő hagyatéka: tíz verseskötet, több száz levél, műfordítások, regények és a könyvtára dokumentumai. Legjelentősebb prózai alkotása a *Pókhálók* című kötet.

Elsétáltunk a sírhelyéhez, tisztelegtünk az emléke előtt. A Czóbel-kúria romos állapotban van. A helyi önkormányzat több sikertelen pályázatot nyújtott be a felújítására. A költőnő különlegesen szép mellszobra, Borsi Antal sárospataki szobrászművész alkotása, az általános iskola bejáratánál látható.

Kora este élményekben gazdagon értünk haza. ■

